

ОУ „ПЕТКО РАЧЕВ СЛАВЕЙКОВ“ – БУРГАС

Гр. Бургас – 8000
Ул. „Цар Симеон I“ 23
www.slaveykovoto.org

тел. 84-60-73, 84-60-72
факс 84-60-71
e-mail: info-200205@edu.mon.bg

Утвърждавам:

Заповед № 12109/26.12.09.24 г.

Пепа Кръстева Петрова

Директор

МЕХАНИЗЪМ

ЗА

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И
НАСИЛИЕТО

В ОУ „П. Р. СЛАВЕЙКОВ“

ГР. БУРГАС

Учебна 2024/2025 г.

Механизмът е разработен в съответствие със Заповед №РД-09-5906/28.12.2017 г. на
Министъра на образованието и науката.

Общи положения:

Настоящият МЕАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ОУ „П. Р. СЛАВЕЙКОВ“ - БУРГАС е разработен в съответствие със Заповед № РД-09-5906/28.12.2017 г. на Министъра на образованието и науката. Състои се от две основни части - ИЗМЕРЕНИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ И УЧИЛИЩНА ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ.

В първата част са изяснени понятията „насилие“ и „тормоз“, видовете поведение, които те включват, както и признаците, по които може да се разпознаят насилието и тормоза. Тази част е информативна и с нея следва да бъдат запознати всички служители в училището.

Втората част съдържа задължителните елементи на цялостната училищна политика за сигурна образователна среда. Разясняват се още дейностите по превенция и интервенция /реакция/, които се осъществяват на равнище институция и на равнище група/клас, включването на родителите като неизменен участник, както и се очертават

основните ресурси за ефективна политика за превенция и интервенция на насилие и тормоз.

Приложенията към Механизма дават практически насоки за това как да се прави изследване и оценка на актуалната ситуация, как да се осъществяват дейностите на ниво група/клас, как да се подаде сигнал към други служби или услуги при възникване на по-сериозни ситуации с оглед на причинената вреда и последиците за живота и здравето на децата.

I. Измерения на насилието и тормоза в училище:

Какво е насилие?

В България в официална употреба е дефиницията на понятието „насилие“, дадена в параграф 1, т. 1-5 от допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето:

„Насилие“ над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда.

„Физическо насилие“ е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание, без разстройство на здравето.

„Психическо насилие“ са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника, попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда.

„Сексуално насилие“ е използването на дете за сексуално задоволяване. Сексуалното насилие и злоупотреба над дете според определението на Световна здравна организация е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото“.

Пренебрегване е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури развитието на детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи.

Насилието може да бъде от възрастен към дете, между деца и от дете към възрастен.

Какво е тормоз?

Тормозът е специфичен вид насилие сред децата и е сред най-неуловимите форми на агресивно поведение и насилие. Но не всеки акт на насилие е тормоз. Тормозът между връстници е групов феномен. Случаите на тормоз се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в отсъствието на възрастни. Професор д-р Дан Олвеус определя тормоза като „повтарящи се във времето негативни действия от страна на един или повече ученици, когато някой умишлено причинява или опитва да причини травма или дискомфорт на друго дете чрез физически контакт, чрез думи или по друг начин“.

Тормозът, независимо от това как се упражнява, е много сериозно, оставящо травматични следи действие, защото тормозеният не може да се защити със собствени усилия. Тормозът не спира от само себе си, без външна намеса.

Ключови в разбирането за тормоза са следните характеристики:

1. злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете.

2.извършва се от позицията на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира.

3.повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на насилие.

Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат описани като:

Физически тормоз, например, блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване,затваряне в някое помещение.

Психически тормоз, например, подмятане, подиграване, закачане, обиди, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на личните вещи, кражба и хвърляне на вещи,заплашителни погледи, неприятелско следене, словесни изрази, които имат за цел да унижат и оскърбят детето на база раса,пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Когато е в група - под формата на изолиране, игнориране, изключване от групови дейности, избягване, одумване и разпространение на зловни слухове,натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз.

Сексуален тормоз представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща /принизяваща/, унижителна или обидна обстановка. Включва измисляне на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване,бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападане и насилие.

„Кибер насилие“ и „кибер тормоз“ са насилие и тормоз, които се осъществяват в дигитална среда чрез дигитални устройства. Включват създаване и разпространение на обидни, заплашителни и подигравателни визуални материали, снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството на детето или го унижават: снимането на дете с мобилен телефон и свободното разпространение на снимки или видеозапис без негово съгласие, кражба на самоличност /профили, обиди, разпространение на слухове в социалните мрежи и др./

Ако дете е въввлечено в рискова ситуация онлайн, това винаги има своите отражения в реалния му живот. Преживяванията за детето могат да бъдат дори по-унижителни, тъй като кибертормозът не може да бъде прекратен веднага и е достъпен до много по-голям кръг хора.

Разлики между тормоз и закачки или игра между децата и учениците

По-голямата част от ситуациите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои - от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. Следното би могло да помогне за правилна оценка на ситуацията:

- Ако децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за игра.
- Ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз.

- Ако детето/ученикът не се чувстват добре от закачките и подигравките, тогава поведението може да е тормоз.
- Ако детето/ученикът, към когото са отправени подигравките, поиска от другото дете да спре и той или тя не спират да се подиграват, тогава става въпрос за тормоз.
- Ако детето/ученикът, който дразни, продължава да дразни или дразни отново и отново, е тормоз.
- Ако дразненето е за нещо, което детето/ученикът не може да промени /височина, носене на очила, тегло, способност да чете, атлетически способност и др./, тогава може да е тормоз.
- Ако има други хора наоколо, които наблюдават ситуацията и се окуражават или се присъединяват към ситуацията на подигравки, това е тормоз.
- Ако едното дете е по-силно или по-популярно, по-голямо на възраст или по-властно, това може да е тормоз.

Ако се касае просто за приятелска игра, учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз, е необходимо да се предприемат съответните стъпки, описани в механизма.

Физическото насилие и тормоз са формите, които възрастните най-често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към тях. Психическото насилие и тормоз по-трудно могат да бъдат установени, тъй като не са така видими, а и децата, от своя страна, нямат нагласата да споделят с възрастните за своите преживявания.

Проблемът се задълбочава, когато психическото насилие и тормоз, като обидните думи и прякори, социалното изолиране и други се подценяват от възрастните и се считат за нормална част от процеса на социализация и израстване на децата. Ето защо е важно да се обърне внимание още при първите признаци за съществуването на насилие и тормоз.

Признаци, по които може да се разпознаят насилието и тормозът:

Разпознаването на насилие и тормоз включва следните физически и поведенчески признаци:

- Различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване.
- Неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едносрични отговори.
- Безпокойство и крайности в поведението - от агресивност до пасивност.
- Лоша представа за себе си - децата смятат, че са заслужили насилието.
- Прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него.
- Влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост.
- Влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище.
- Чести отсъствия от определени часове.
- Детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си.

- Агресивно поведение и /или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонаравяне.
- Внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето.
- Бягане и криене, включително зачестили бягства от училище.
- Загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка.
- Употреба на алкохол, медикаменти, занемаряване /постоянно обличане на едни и същи дрехи или отказ да сресва косата си/.
- Психосоматични симптоми като болки в стомаха, главоболие, гадене и др., оплаква се , че сънува кошмари и сънят му е нарушен.
- Различни прояви на сексуализирано поведение /имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възраст/.

II. Училищна политика за превенция и интервенция на насилие и тормоз

1. Основни принципи:

Прилагане на цялостен институционален подход, полагане на координирани и последователни усилия за изграждане на сигурна образователна среда.

Цялостната политика се реализира на равнище училище и на равнище клас, като на всяко от тези равнища се осъществяват дейности по превенция и интервенция.

Превенцията на насилието и тормоза включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието. Превенцията поставя приоритет върху дейности на равнище група/клас.

Интервенцията включва отговора на институцията при възникнали ситуации на насилие и тормоз. Това са последователни действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала вече ситуация на насилие, тормоз и криза и се реализират като отчитат индивидуалните потребности на всяко дете, въввлечено пряко или косвено в ситуацията, като се прилага принципа на най-добрия интерес на детето.

2. Система от мерки за реализиране на сигурна образователна среда в ОУ „П. Р. Славейков“ –Бургас:

2.1. Създаване на координационен съвет, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с насилието и тормоза. Съветът се ръководи от заместник-директор и/или друг педагогически специалист, определен от директора, и включва в състава си училищен психолог/педагогически съветник, учители, деца и родители.

2.2. Оценка на ситуацията: Оценката се организира от ръководството на институцията и се осъществява от координационния съвет през месец октомври. За целта се използват въпросници за оценка на тормоза от връстници в училище, изготвени от СУ „Св.Климент Охридски“. Резултатите се обработват и обобщават от Училищния координационен съвет, като те се обсъждат на тематичен педагогически съвет през месец ноември.

2.3. Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза: Планът за изпълнение се изготвя и реализира от координационния съвет и се утвърждава от директора с продължителност от една учебна година. Включва описание на всички дейности по превенция и интервенция на ниво училище и ниво група/клас.

2.4. Дейности по превенция на равнище институция:

- Създаване/актуализиране на етичен кодекс на училищната общност, съгласно ЗПУО.
- Създаване на единни училищна правила и вписване в Правилника за дейността на институцията.
- Внасяне на промени в Правилника за дейността на институцията при необходимост.
- Запознаване на цялата училищна общност с „Механизма за противодействие на тормоза и насилието в ОУ „П. Р. Славейков“ – Бургас“ по ред, определен от Директора.
- Подобряване на системата от дежурства с оглед недопускане на насилие и тормоз.
- Повишаване квалификацията на педагогическия персонал за работа с програмите, включително реализиране на специализирани обучения за превенция и справяне с насилието и тормоза.
- Информирание и актуализиране на информацията за наличните ресурси в общността - съществуващи услуги и програми за превенция и противодействие на насилието и тормоза.

2.5. Дейности по превенция на равнище клас:

- Децата и класният ръководител създават правила за поведение на класа.
- Обучителни дейности и работа с класа, в които водеща роля има класният ръководител. Целта е създаване на пространство, в което се говори открито за насилието и тормоза и се работи за формиране у децата на нагласи и социални умения за здравословно и ненасилствено общуване, емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др.
- Използване на подход, ориентиран към децата на подхода за работа с връстници, осигуряване на условия за участие на децата и учениците, които да станат естествени помощници при реализирането на дейностите по превенция/дейности и инициативи, идващи от самите деца и Ученическият съвет/
- Провеждане на тематични родителски срещи при необходимост.

2.6. Дейности по интервенция на равнище училище:

- Водене на Дневник на случаи и процедури за управление на информацията с цел анализ и планиране на цялостната политика за превенция и интервенция на насилието и тормоза. В него се документират единствено ситуациите от второ и трето ниво според класификацията /приложение 1/, при които е необходима намесата на координационния съвет. На базата на вписаните ситуации Координационният съвет извършва анализ и оценка на риска от продължаване на насилието и тормоза. От анализа координационният съвет дава становище за работа по случай с дете, което се намира в ситуация на риск по смисъла на Закона за закрила на детето и ЗПУО, предлага мерки и конкретни интервенции, които могат да бъдат индивидуална, групова работа и др. Координационният съвет дава становище и насочва ученика към допълнителна подкрепа на личностно развитие на дете в риск.
- Инициране на работа по случай, включително насочване на случая към други служби. При случаи от трето ниво, както и по преценка при случаи от второ ниво, незабавно се уведомява Дирекция „Социално подпомагане“, Отдел „Закрила на детето“ и/или полицията. Уведомените институции започват проверка на сигнала по реда на Координационния механизъм за взаимодействие

при работа в случаи на деца ,жертви на насилие или в риск от насилие,и за взаимодействие при кризисна интервенция./виж приложение 3:Кой,кога и къде може да подава сигнал за дете в риск?/, в който следва да се включи представител на институцията. При становище от координационния съвет в училището за инициране на работа по случай или ако не се свика Координационен механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие,и за взаимодействие при кризисна интервенция, психологът иницира работа по случай с детето в училището.

2.7. Дейности по интервенция на равнище клас:

- Обсъждане между децата/учениците и учителя/класния ръководител с цел изясняване на възникнал проблем, влиянието върху всички участници и свидетели, последствията, както и възможните решения.
- Съвместни действия между класен ръководител или учител и психолог и включване на външни специалисти. Може да бъдат организирани допълнителни занятия с цялата група/клас с подкрепата на психолога.
- Използване на посредник при разрешаване на конфликта.
- Провеждане на тематична родителска среща.

3. Работа с родители

3.1. партньорство с родителите за съдействие по превенция на насилието и тормоза

- Запознаване на родителите с основни моменти в Механизма и дискутиране тяхната готовност за съдействие по превенция и при случаи на интервенция на насилието и тормоза.
- Покана към родители, които да се включат, като представят своите професии, хобита, интереси, за да направят видима връзката между образованието и приложението му в живота.
- Идентифициране на родители, които могат да бъдат посредници за осъществяване на връзка между училището и други организации и институции.

3.2. партньорство с родителите за съдействие по интервенция на насилието и тормоза

- необходимо е родителите на участващите в ситуацията на насилие и тормоз деца да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от институцията действия за разрешаване на ситуацията.

4. Ресурсна обезпеченост:

- Училищното ръководство е необходимо да осигурява ежегодно обучение на служителите на теми, свързани с насилието и тормоза, обучени специалисти за интервенция в ситуации на тормоз в институцията, информация, материали по темата за насилието и тормоза в училище, информация за налични ресурси в общността и др.

5. Приложения

Приложение 1:Класификация на формите на насилие и тормоз и предприемане на съответни действия

Приложение 2:Насоки за интервенция

Приложение 3:Кога, кой и къде може да подава сигнал за дете в риск?